

DESTINELE A DOUĂ REPREZENTANTE ALE DINASTIEI MUREȘENILOR – SURORILE ELENA CORNELIA (1854-1925) ȘI SEVASTIA LUCREȚIA (1860-1928)

Marinela Loredana Barna*

Abstract: *The Mureșianu dynasty let its mark on the history of Transylvania, especially through its representative members – Jacob Mureșianu and his sons, phd. Aurel Mureșianu and Jacob Petru Mureșianu. Jacob Mureșianu constantly instilled in his children a sense of duty to their peers and his wife, Sevastia, considered educating children as a serious task on which the future of the family depended, a task she successfully performed.*

These lessons were harmoniously intertwined in the destinies of Jacob Mureșianu's two daughters, Elena Cornelia (1854-1925) and Sevastia Lucreția (1860-1928), who through their actions became an example in shaping the status of Romanian women in Transylvania in the 19th century.

Through marriage, they both end up in the Kingdom of Romania where they will follow their husbands. Elena Cornelia married Moise Groza who later became a general in the Romanian army and Sevastia Lucreția married Constantin I. Davidescu, engineer.

The correspondence between the family members kept in the Mureșenilor Archive provided the information that was the basis for the reconstruction of the destinies of these two.

Keywords: Mureșianu dynasty, Elena Cornelia Mureșianu, Sevastia Lucreția Mureșianu, Transylvania, Romania, 19th century, 20th century.

Despre dinastia feminină a Mureșenilor am publicat un studiu în anul 2015 în care am prezentat sumare medalioane biografice ale reprezentantelor familiei pe parcursul a patru generații¹. Din cea de-a doua generație fac parte fiicele lui Iacob și ale Sevastiei Mureșianu – Elena Cornelia și Sevastia Lucreția.

Cele două figuri feminine s-au născut într-o familie mixtă de tip interconfesional. Tatăl, Iacob Mureșianu, originar din Rebrîșoara, și-a început cariera de profesor la Brașov, în decembrie 1837, unde a cunoscut-o pe Sevastia Nicolau. Din cei zece copii ai familiei, băieții au fost botezați în religia tatălui (greco-catolică), iar fetele, în religia mamei (ortodoxă).

Ambii părinți au fost conștienți de necesitatea educației fetelor, Iacob Mureșianu recunoscând în studiile sale rolul decisiv al mamei, iar Sevastia, în calitate de membră fondatoare a Reuniunii Femeilor Române, contribuind la ajutorarea orfanelor cu bani, îmbrăcăminte și încălțăminte. Astfel, fiicele au beneficiat de o educație familială, care nu a fost exclusiv maternă, precum și de o educație particulară.

Destinul acestora este redat cu ajutorul corespondenței păstrate în Arhiva Mureșenilor.

- **Elena Cornelia Mureșianu**, căsătorită Groza (Foto nr. 1).

* Muzeograf, Muzeul „Casa Mureșenilor”, Brașov; e-mail: marilorebarna@gmail.com.

¹ Marinela Loredana Barna, *Dinastia Mureșenilor la feminin*, „Țara Bârsei”, serie nouă, 14, 2015, p. 188-193.

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LX, Supliment, 2021, p. 269-282.

A fost cel de-al șaselea copil al familiei și prima fiică supraviețuitoare, o răsfățată, singura care a beneficiat de educație la pension. La Institutul Van Demerghe² din Viena a studiat literatură, desen, muzică, limbi străine, alături de alte domnișoare din familiile Ghica, Șuțu, Palladi, Orescu etc. Doi factori au conlucrat la această împrejurare – situația financiară favorabilă și prezența fraților mai mari (Foto nr. 2): Ioan, ce avea o casă de comisioane, espedituri, și încasări și Aurel, care studia la Facultatea de Drept³. Educația Elenei Cornelia a fost atent supravegheată de către tatăl Iacob care îi solicita fiului Aurel să-i completeze studiile surorii cu lecții de istorie a românilor, de aritmetică, de geografie, iar nurorii Elisa (căsătorită cu Ioan) să continue cu Elena studiul limbii franceze și al pianului⁴.

Foto nr. 1. Elena Cornelia Mureșianu. Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 1401.

Foto nr. 2. Studentul Aurel Mureșianu alături de fratele său, Ioan.
Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 364.

² Arhiva Mureșenilor, Fond *Mureșeni*, dos. 592/3, doc. nr. inv. 4257.

³ Marinela Loredana Barna, *Români transilvăneni la Viena. File de corespondență din Arhiva Mureșenilor*, „Anuarul Muzeului Național al Literaturii Române Iași”, VIII, 2015, p. 45-57.

⁴ Arhiva Mureșenilor, Fond *Mureșeni*, dos. 592/4, doc. nr. inv. 4286.

După un an petrecut la pensionul vienez, aceasta a fost trimisă acasă de către fratele Ioan cauzând mamei o profundă nemulțumire. Educația Elenei Cornelia a continuat la Brașov cu lecții particulare de limba franceză și pian⁵.

Fire rebelă, Elena Cornelia a refuzat o cerere de căsătorie primită la 13 ani, decizie pe care părinții i-au respectat-o⁶. Nepotul acesteia, istoricul Aurel A. Mureșianu, aprecia în albumul comemorativ dedicat bunicului patern, Iacob Mureșianu, că „se căsători din dragoste, după ce învinsese rezistența rudeniilor”⁷. Cel pentru care „luptase” a fost bănățeanul Moise Groza (Foto nr. 3), locotenent maior Despărțământul 3 Sibiu.

În prima jumătate a anului 1873, Moise Groza fusese însărcinat cu stabilirea liniei de frontieră între Imperiul Austro-Ungar și România în Munții Siriului. Cu această ocazie, l-a întâlnit pe generalul Ioan Emanoil Florescu, ministru de război al României, care i-a propus transferul în armata română. Repartizat la Marele Stat Major al României în același an, a fost însărcinat cu organizarea școlii topografice.

Foto nr. 3. Moise Groza.

Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 203.

Ginerele care urma a fi acceptat în familia Mureșianu trebuia să întrunească anumite condiții/așteptări⁸:

- Să aibă statut social - „până nu te vei face locotenent n-o să vii la Brașov să te cununi”
- îl avertiza mama-soacră;

⁵ *Ibidem*, dos. 592/2, doc. nr. inv. 4231.

⁶ *Ibidem*, dos. 592/3, doc. nr. inv. 4270.

⁷ *Ibidem*, doc. nr. inv. 17635.

⁸ *Ibidem*, dos. 593/6, doc. nr. inv. 4798.

- Să accepte situația în privința casei de la Brașov care urma să devină proprietate comună (tatăl Iacob nu era mulțumit cu punctul din regulamentul privitor la căsătoria ofițerilor români în care ofițerul era trecut stăpân pe cauțiune, iar soția nici nu era pomenită după moartea acestuia; deoarece regulamentul din Predeal suna mai favorabil pentru fiica sa, i se cerea să facă demersurile în această direcție).

La 19 ani, la începutul lunii decembrie 1873, Elena Cornelia a părăsit casa părintească și a plecat la București alături de Moise Groza. Făcuse o alegere bună: „Mă iubește și știe să mă menajeze” îi scria la scurt timp fratelui Aurel⁹. Părerea îi era împărțită și de finul familiei Mureșianu, Ștefan Emilian – „Ferice de Lenica ce bărbat integru, blând, bun și nu știu cum să vă mai spun – are !”, care trăgea însă și un semnal de alarmă – „consultați pe Lenica să-l prețuiască mai mult”¹⁰.

Țara adoptivă, România, nu i-a făcut o impresie foarte bună: cei de acasă erau informați despre disprețul cu care erau tratați transilvănenii¹¹ și despre dezinteresul arătat cauzelor naționale¹².

Elena Cornelia și-a urmat soțul în diverse orașe ale României unde l-a purtat cariera militară: București, Babadag/Constanța (1879), Galați (1881-1882, 1901), Roman (1886-1887), Târgoviște (1890), Fălticeni (1891 – comandant Regiment 16 și Brigada 16 Infanterie), Iași (1893-1894), Buzău (1896, 1898). După pensionarea forțată a generalului Moise Groza, ca urmare a unei acțiuni de epurare îndreptată împotriva ofițerilor proveniți din afara Vechiului Regat¹³, cei doi s-au stabilit la Brăila alături de unicul copil, Livia, căsătorită Ioanițiu.

La Brașov, Elena Cornelia a revenit tot mai rar. Războiul de Independență i-a dat ocazia să petreacă câteva luni împreună cu părinții și sora Sevastia Lucreția. Moise Groza în calitate de combatant – căpitan, apoi maior în Corpul 2 armată, Divizia 4 Infanterie, a îndeplinit totodată și rolul de corespondent de presă, știrile de pe front trimise fiind publicate în paginile „Gazetei Transilvaniei”. A fost decorat pentru fapte de vitejie cu medalia „Virtutea militară”.

Elena Cornelia i-a fost lui Moise un partener egal și a fost tratată cu iubire, atenție și devotament. A fost o parteneră căreia i se cerea părerea și care era îndemnată să ia decizii finale, un exemplu grăitor fiind situația închirierii locuinței din București¹⁴.

Relațiile Elenei Cornelia cu membrii familiei contribuie la conturarea personalității acesteia. Din corespondența adresată părinților descoperim informații despre familia lăsată în urmă și despre familia proaspăt întemeiată.

O legătură puternică a avut cu mama, Sevastia (a născut-o la 20 de ani), care i-a fost mereu aproape, oferindu-i îndrumare mai ales la începutul căsătoriei. Îi amintea constant fiicei să se înțeleagă cu bărbatul ei la toate afacerile¹⁵ și că „Acum bărbatul îți va fi mamă și

⁹ *Ibidem*, dos. 594/11, doc. nr. inv. 4890.

¹⁰ *Ibidem*, dos. 114, doc. nr. inv. 2212.

¹¹ *Ibidem*, dos. 584/3, doc. nr. inv. 684.

¹² *Ibidem*, dos. 591/2, doc. nr. inv. 1551.

¹³ *Ibidem*, doc. nr. inv. 1555.

¹⁴ *Ibidem*, dos. 133/3, doc. nr. inv. 4816, doc. nr. inv. 4818, doc. nr. inv. 4819.

¹⁵ *Ibidem*, dos. 593/6, doc. nr. inv. 4799.

tată.”¹⁶. O îndemna neîncetat să facă economii, reproșându-i participarea la numeroase petreceri sau cumpărarea de lucruri nefolositoare (de exemplu, o mobilă în condițiile în care stăteau în chirie și soțul era mereu detașat în alte orașe). Mama Sevastia avea un sistem de valori care nu mai corespundea cu noua generație pentru care începea emanciparea. Elena Cornelia ieșea din sfera familiei și de sub autoritatea soțului făcându-și loc în spațiul public și bucurându-se de beneficii.

Tatăl Iacob comunica cu fiica, mai ales prin intermediul mamei. Corespondența dintre cei doi a devenit mai bogată după moartea acesteia, când majoritatea scrisorilor îi au ca destinatari comuni atât pe fiică, cât și pe ginere. Fericirea Elenei Cornelia a fost un subiect des amintit în corespondență: tatăl își exprima bucuria în legătură cu armonia lor conjugală¹⁷, iar fiica îl asigura că are o căsnicie fericită¹⁸.

Îndemnul tatălui de a nu uita națiunea română a fost permanent: pe fiică o sfătuia să constituie o reuniune pentru creșterea fetițelor române, iar pe ginere să fie „Moise al dezrobirii românismului”¹⁹. În 1885, îi sugera acesteia înființarea unui „fond pentru înaintarea artei muzicale” pentru viitoarele burse acordate tinerilor români²⁰. Nu a realizat dezideratele tatălui, însă a activat ca membră a Societății Crucea Roșie din România.

În corespondența cu frații/cumnatele/nepoții sunt detaliate raporturile familiale, chestiunile financiare sau cele legate de moșteniri.

Relațiile cu frații au fost apropiate în ciuda distanței, vila familiei Groza de la Sinaia (Foto nr. 4) – proiectată și construită de cumnatul Constantin Davidescu, reunindu-i în timpul verii și, mai ales, de sărbători.

Foto nr. 4. Vila Groza din Sinaia.

Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 1395.

¹⁶ *Ibidem*, doc. nr. inv. 4807.

¹⁷ *Ibidem*, doc. nr. inv. 4811.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 591/1, doc. nr. inv. 1530.

¹⁹ *Ibidem*, dos. 593/6, doc. nr. inv. 4811.

²⁰ *Ibidem*, doc. nr. inv. 17966.

În calitate de soră mai mare, Elena Cornelia începea demersurile de a o aduce și pe Sevastia Lucreția în România, găsindu-i în 1879 chiar un pretendent – un ofițer văduv, fără copii. La insistențele ei, sora cea mică a fost în vizită în România cu câteva ocazii, împrietenându-se și cu domnișoara Livia Maiorescu²¹. În momentul în care se mută definitiv în România, legătura dintre acestea evoluează, devenind mult mai apropiate, vizitându-se adeseori sau chiar locuind împreună o perioadă, în București. Relațiile foarte strânse dintre surori au dus la asocierea în afaceri a soților. Astfel, Constantin Davidescu, Moise Groza și dr. Aurel Mureșianu au fost acționari majoritari la „Breaza – Societate Română Anonimă pentru fabricarea varului hydraulic și a cimentului român”²². Din păcate, debitorii și împrumuturile pentru fabrică au slăbit situația financiară a familiei Davidescu încă din primul deceniu al secolului al XX-lea. O altă afacere de familie era cea cu păcură de la Moinești în care Constantin Davidescu era asociat cu unchiul soției, Constantin Nicolau și cu dr. Aurel Mureșianu²³.

În timp ce frații mai mici (Foto nr. 5) au beneficiat de susținerea financiară pentru tipărirea lucrărilor muzicale²⁴ – Iacob Petru și de aranjarea de concerte în România²⁵ – Traian, legătura de suflet a Elenei Cornelia a fost cu Aurel. Lui îi împărtășea informații familiale (copilul Traian sau avansarea în grad a soțului²⁶), informații despre traiul în diferite orașe ale României²⁷ sau chestiuni financiare (împrumuturi, moșteniri, zestre). Legătura puternică dintre cei doi s-a manifestat și față de cumnata, Elena Mureșianu și s-a proiectat și asupra nepoților. În corespondența dintre cumnate sunt relatate informații familiale – vești depre copii, despre starea de sănătate a membrilor familiei sau identificarea de servitori români transilvăneni pentru a fi duși în România.

Foto nr. 5. Frații Mureșianu (de la stânga la dreapta): primul rând, reprezentați șezând sunt Iacob Petru Mureșianu și Traian Mureșianu; al doilea rând, Constantin Davidescu alături de soția Sevastia Lucreția, Moise Groza alături de soția Elena Cornelia și fiica Livia.

Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 438.

²¹ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3600.

²² *Ibidem*, dos. 594/4, doc. nr. inv. 3542.

²³ *Ibidem*, dos. 606, doc. nr. inv. 3578.

²⁴ *Ibidem*, dos. 177, doc. nr. inv. 4834.

²⁵ *Ibidem*, dos. 591/1, doc. nr. inv. 1507; dos. 594/11, doc. nr. inv. 4900.

²⁶ *Ibidem*, dos. 584/4, doc. nr. inv. 685.

²⁷ *Ibidem*, dos. 591/1, doc. nr. inv. 1547.

Față de nepotul Aurel A. Mureșianu (Foto nr. 6) a avut o atitudine severă. I-a adus grave reproșuri vizavi de căsătoria cu o șvăboaică (Foto nr. 7)²⁸ și și-a exprimat supărarea în legătură cu atitudinea lui delăsătoare față de ridicarea unei statui lui Iacob Mureșianu²⁹. Îi reproșea adeseori lipsa românismului, atât de prețuit de tatăl ei.

Foto nr. 6. Elena Cornelia Groza alături de nepotul Aurel A. Mureșianu.

Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 270.

Foto nr.7.

Aurel A. Mureșianu și soția Helene, născută Bittner.
Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 24.

Statutul de soție de ofițer de stat major i-a asigurat participarea la viața mondenă. Invitată la balurile regale, amintea în corespondență de aceste evenimente: balul Curții din ianuarie 1876³⁰ sau „Balul Prințului” din mai 1894 de la Iași, când a făcut parte din comitetul de tombolă, iar fiica Livia i-a dat buchetul de flori prințului Ferdinand la gară și i-a urat drum bun³¹. De asemenea, dădea curs invitațiilor la balurile organizate de diverse societăți locale (Roman) sau la serate dansante. Aflată în voiaj la Budapesta participa la o serată organizată de Societatea „Petru Maior”³².

²⁸ *Ibidem*, dos. 133, doc. nr. inv. 3785.

²⁹ *Ibidem*, dos. 133/2, doc. nr. inv. 3786.

³⁰ *Ibidem*, dos. 60, doc. nr. inv. 1539.

³¹ *Ibidem*, dos. 594/11, doc. nr. inv. 4896.

³² *Ibidem*, dos. 589/1, doc. nr. inv. 1576.

Au existat ocazii și când a contribuit la organizarea unor evenimente mondene: în 1887, Ministerul de Război o autoriza să se ocupe de organizarea balului pentru Crucea Roșie³³ sau în 1912, când a făcut parte din comitetul de organizare a unui Bal popular cu tombolă în vederea clădirii Bisericii Parohiale din Sinaia³⁴. Totodată a jucat rolul de amfitrioană a unor petreceri – în 1879, în calitate de soție a unui ofițer de stat major detașat la Babadag când s-a bucurat de aprecieri³⁵.

În 1925, Elena Cornelia Groza murea la Sinaia și era înmormântată la București. Astăzi, mormântul acesteia se află la Brăila, alături de cel al soțului.

În 1968, fiica Livia Ioanițiu a participat la deschiderea oficială a Casei Mureșenilor. (Foto nr. 8)

Foto nr. 8.

Deschiderea oficială din anul 1968 a Casei Mureșenilor. Numărul 3 este Livia Ioanițiu, fiica Elenei Cornelia Groza.

Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 1781.

³³ *Ibidem*, dos. 591/1, doc. nr. inv. 1547.

³⁴ *Ibidem*, doc. nr. inv. 1809.

³⁵ *Ibidem*, doc. nr. inv. 1540-1541.

• **Sevastia Lucreția Mureșianu**, căsătorită Davidescu (Foto nr. 9)

A fost cel de-al optulea copil și cea de-a doua fiică. Sevastia Mureșianu o nașteea la vârsta de 36 de ani și i-a fost alături doar primii 18 ani.

Evenimentele deceniului șase – suspendarea lui Iacob de la directorat și profesorat ca urmare a publicării Pronunțamentului în *Gazeta Transilvaniei* și mai ales, situația creată de primul născut, Ioan, care pierdea la bursă întreaga sa avere, precum și suma de 24750 florini, banii Societății Academice Social-Literare „România Jună”, au afectat profund familia din punct de vedere financiar.

Astfel, Sevastia Lucreția a beneficiat doar de lecții particulare de pian, limba franceză și limba italiană. Educarea vocii o începea la vârsta de 13 ani, ca membră a unui cor³⁶, iar doi ani mai târziu lua lecții de canto³⁷.

Deși prima cerere în căsătorie a primit-o la 16 ani³⁸, s-a căsătorit la 25 de ani cu inginerul Constantin I. Davidescu, inspector general al serviciului hidraulic al Țării Românești, pe care-l numea „soțul meu credincios”³⁹ și după 20 de ani de mariaj. Acesta a proiectat și a executat podul de la Slatina, ridicat în perioada 1888-1891 (cel deal doilea pod ridicat în România, după cel de la Cernavodă)⁴⁰, contribuind de asemenea și la executarea Arcului de Triumf de pe Bulevardul Independenței (1896)⁴¹.

A avut un destin asemănător surorii urmându-și soțul în diverse orașe ale României: București, Roman (1885), Bacău (1885-1887), Slatina (1886, 1890), Buzău (1896, 1898), Breaza (1898, 1900, 1902), la Brașov revenind tot mai rar. A dat naștere la cinci copii: Horia, Miron, Lazăr, Florentina și Lucreția⁴².

Foto nr. 9. Sevastia Lucreția Mureșianu, căsătorită Davidescu.

Sursa: Arhiva Mureșenilor,
Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 249.

³⁶ *Ibidem*, dos. 593/6, doc. nr. inv. 4807.

³⁷ *Ibidem*, dos. 594/11, doc. nr. inv. 4903.

³⁸ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3615.

³⁹ *Ibidem*, dos. 591/1, doc. nr. inv. 1516.

⁴⁰ *Ibidem*, dos. 594/11, doc. nr. inv. 4913.

⁴¹ *Ibidem*, dos. 594/4, doc. nr. inv. 3531.

⁴² *Ibidem*, doc. nr. inv. 19230.

Încă din primul an de căsătorie asistăm la preluarea de către soț a unei îndatoriri specifice femeii – „târguiala”, fapt prețuit și menționat de Sevastia în corespondența cu tatăl ei: „bărbătelul meu dragălaș... chiar se duce să mai târguiască (la noi târgurile sunt departe)” – Bacău⁴³. Iacob aprecia ajutorul primit de fiica sa amintindu-și: „așa ajutam și eu pe maică-ta”⁴⁴. Căsătoria celor doi a fost un parteneriat, educația copiilor și administrarea situației financiare a familiei revenindu-i Sevastiei Lucreția.

În Arhiva Mureșenilor s-au păstrat mărturiile ale creației literare (patru poezii⁴⁵) și muzicale ale acesteia. Din cele opt compoziții muzicale atribuite Sevastiei⁴⁶ (patru din patrimoniul Muzeului „Casa Mureșenilor” Brașov), amintesc marșul „Trecerea Carpaților” – versuri și partitură pentru orchestră, voce și pian, care a fost cântat de Regimentul 6 Mihai Viteazul în anul 1916⁴⁷.

Din imaginea emblematică a redacției ziarului brașovean (Foto nr. 10) face parte și Sevastia Cornelia – o participantă activă la proiectele și ședințele cotidiene, o colaboratoare fidelă a tatălui și fratelui. „Lucrăm toți cu trupul și sufletul, căci numai astfel ne este cu putință a birui toate greutățile”⁴⁸ – îi scria surorii Elena Cornelia, în 1880. *Gazeta Transilvaniei* a rămas în sufletul ei, urmărind cu interes articolele publicate și aducând abonați din noua ei țară. Jubileele *Gazetei* (de 50 de ani⁴⁹ și de 70 de ani⁵⁰) și albumul comemorativ al tatălui din 1913 au fost tratate ca fiind evenimente extrem de importante, asigurându-se de succesul acestora.

Foto nr. 10.
Redacția „Gazetei Transilvaniei” (de la stânga la dreapta): Iacob Mureșianu, dr. Aurel Mureșianu, Sevastia Cornelia Mureșianu, redactorul Ștefan Bobancu, administratorul Fluștureanu și un copil, care se ocupa cu expedierea ziarelor.
Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 235.

⁴³ *Ibidem*, dos. 584/4, doc. nr. inv. 691.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. nr. inv. 18060.

⁴⁵ *Ibidem*, dos. 133/2, doc. nr. inv. 3788, doc. nr. inv. 3789, doc. nr. inv. 3790; dos. 591/17, doc. nr. inv. 4093.

⁴⁶ *Ibidem*, doc. nr. inv. 16418.

⁴⁷ *Ibidem*, doc. nr. inv. 16415.

⁴⁸ *Ibidem*, doc. nr. inv. 17864.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3598.

Îndemnul permanent al tatălui vizavi de națiunea română și de o reuniune a sexului frumos⁵¹ a fost ascultat și îndeplinit. Urmând exemplul predecesoarelor ei, Sevastia Lucreția a fost președinta comitetului parohial Lucaci din cadrul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române. Astfel, a organizat diferite serbări, concerte, bazine pentru ajutorarea soldaților răniți sau a copiilor săraci și a înființat „fondul coroanelor nepieritoare”⁵² la Banca Națională a României.

Pentru activitatea desfășurată în calitate de membră în Comitetul Societății de binefacere *Principesa Maria*, Regele României îi acorda medalia „Jubiliara Carol I” prin Decretul Regal nr. 5384 din 28 decembrie 1905⁵³.

Congresul de unificare a celor 38 de R.F.R.-uri transilvane (congresul în cadrul căruia a fost creat U.F.R.-ul și a fost aleasă Maria Baiulescu ca primă președintă a Uniunii) îi oferea ocazia să revină la Brașov în 3-5 iunie 1913⁵⁴. Primul Crăciun al Marelui Război a fost un motiv ca U.F.R.-ul să contribuie la ajutorarea răniților, Sevastia Lucreția donând în acest scop 20 de exemplare din creația sa muzicală: „Moș Crăciun”⁵⁵.

A fost foarte atașată de tatăl ei, îngrijindu-se de el după moartea mamei: îl însoțea permanent la curele făcute la Vâlcele⁵⁶, iar după plecarea definitivă în România, se interesa în mod constant de bunăstarea lui⁵⁷.

„Mult iubita fata tatii”⁵⁸ primea diverse sfaturi, inclusiv în legătură cu sarcinile. Tatăl Iacob o îndemna: să se menajeze cât timp este însărcinată – „nu face excese nici în mâncare și băutură, dar nici în lucruri prea încordate sau supărătoare, ci fii liniștită întru toate”, să consulte moașe pentru ușurarea nașterii și a alăptării – „să nu ți se umfle țâțele sau să ți se spargă”⁵⁹ sau să se menajeze după naștere vreo opt-zece săptămâni – „ca să nu dai de o boală nervoasă după încordări”⁶⁰.

Sevastia Lucreția a devenit liantul familiei fiind implicată în menținerea legăturilor și totodată dispusă oricând a ajuta cu un sfat. „Ce crezi că nu mă gândesc neconținut la tine și la Iacob” – îi scria fratelui dr. Aurel Mureșianu, în 1907.

Relația cu acesta evoluează pe măsură ce înaintează în vârstă. Dacă în perioada în care era acasă, se referea ca la un tată, în 1900 îi scria: „deși ca întotdeauna îți va părea comunicarea mea ca o lecție cum obișnuiești tu a-mi zice, eu îmi fac datoria cum mi-am făcut-o întotdeauna la timp să-ți vin în ajutor, nu ca profesoară ci ca geniul bun ce nu am încetat a-ți fi”⁶¹. Sfaturile Sevastiei aveau subiecte diverse: „Gazeta Transilvaniei” (la puțin timp după moartea tatălui, în decembrie 1887 Sevastia îi reproșa faptul că: „La Gazetă am văzut că demult nu mai lucrezi” sau îi semnala nemulțumirile lui Teofil Frâncu și Aron

⁵¹ *Ibidem*, doc. nr. inv. 18061.

⁵² *Ibidem*, dos. 591/7, doc. nr. inv. 4082.

⁵³ *Ibidem*, doc. nr. inv. 19288.

⁵⁴ *Ibidem*, dos. 591/10, doc. nr. inv. 1816.

⁵⁵ *Ibidem*, dos. 591/20, doc. nr. inv. 4164.

⁵⁶ *Ibidem*, dos. 594/11, doc. nr. inv. 4905.

⁵⁷ *Ibidem*, dos. 584/4, doc. nr. inv. 691.

⁵⁸ *Ibidem*, dos. 7, doc. nr. inv. 6325.

⁵⁹ *Ibidem*, doc. nr. inv. 18058.

⁶⁰ *Ibidem*, doc. nr. inv. 18064.

⁶¹ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3591.

Densușianu în legătură cu nepublicarea corespondențelor și întârzierea plății; în vederea remedierii situației, îl îndemna să atragă corespondenți care scriu bine „fiindcă astfel se slăbește prestigiul Gazetei”⁶²) și Tipografia A. Mureșianu (îl sfătuia să meargă la Mehadia, la ședința ASTREI, unde era și Alexandru Mocioni, care putea găsi comenzi pentru tipografie⁶³), afacerile familiei – fabrica de var de la Breaza⁶⁴, reglarea Fondului Nicolaian⁶⁵, reglarea zestrei ei⁶⁶ sau starea de sănătate a lui Aurel⁶⁷.

Deși nu a avut o relație foarte apropiată cu fratele Iacob Petru Mureșianu, se interesa de soarta acestuia prin intermediul fratelui mai mare Aurel. Susținerea acestuia s-a materializat în vânzarea creațiilor lui muzicale, în asigurarea abonamentelor la *Musa Română*⁶⁸ și în aranjarea de concerte alături de corul de la Blaj. Îngrijorată de faptul că guvernul maghiar l-ar fi putut da afară din învățământul blăjean din cauză că nu predă în limba oficială, încerca să vorbească cu Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii Publice, pentru un post de inspector al muzicii naționale la București⁶⁹. În 1908 răbufnea într-o scrisoare adresată fratelui Aurel – „Am să-i scriu și să-l deșept din letargie. Sunt supărată că a lăsat măiestria baltă și nu puțină osteneală mi-am dat pentru ea”⁷⁰.

Dezacordul și-l exprima și vizavi de modul în care cumnata ei, Elena Mureșianu trata boala fiicei Elena-Aida și o îndemna astfel: „omul trebuie să-și croiască un plan și un regim și atunci și sănătatea vine mai ușor”⁷¹. Ca și în cazul surorii Elena Cornelia, corespondența cu aceasta devenea mai bogată după moartea fratelui Aurel și descoperim vești familiale sau diverse sfaturi în legătură cu bolile membrilor familiei⁷². Nepoții au fost și ei atent monitorizați. Pe nepoata Elena-Aida o îndruma „să nu mai stea fără a munci că se îmbolnăvește”⁷³ sau să urmeze un regim alimentar în vederea ținerii sub control a greutateii corporale⁷⁴.

În ceea ce-l privește pe nepotul Aurel A. Mureșianu s-a comportat ca o mamă, laudându-l când era cazul și muștrându-l totodată. A fost permanent interesată de educația acestuia. În perioada studiilor la Paris (1912) a încercat fără succes să-i obțină un stipendiu la Societatea Transilvania⁷⁵. Îl apostrofa că nu și-a susținut examenele și că trăia din rodul muncii celor dinaintea lui – „pentru un bărbat este chiar o dezonoare ... Nu mai pierde anii și te fă om ...”⁷⁶. După demobilizarea din Marele Război, l-a îndemnat să se înscrie la facultate la București sau la Cluj⁷⁷.

⁶² *Ibidem*, dos. 594/11, doc. nr. inv. 4907.

⁶³ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3591.

⁶⁴ *Ibidem*, doc. nr. inv. 3594.

⁶⁵ *Ibidem*, dos. 584/4, doc. nr. inv. 696; dos. 133/2, doc. nr. inv. 3792, doc. nr. inv. 3806.

⁶⁶ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3592.

⁶⁷ *Ibidem*, dos. 133/2, doc. nr. inv. 3793.

⁶⁸ *Ibidem*, dos. 591/1, doc. nr. inv. 1516.

⁶⁹ *Ibidem*, dos. 594/6, doc. nr. inv. 3597.

⁷⁰ *Ibidem*, dos. 133/2, doc. nr. inv. 3800.

⁷¹ *Ibidem*, dos. 591/3, doc. nr. inv. 1803.

⁷² *Ibidem*, dos. 591/7, doc. nr. inv. 4086, doc. nr. inv. 4087, doc. nr. inv. 4089.

⁷³ *Ibidem*, dos. 591/9, doc. nr. inv. 1806-1807.

⁷⁴ *Ibidem*, dos. 591/17, doc. nr. inv. 4097.

⁷⁵ *Ibidem*, dos. 591/9, doc. nr. inv. 1800.

⁷⁶ *Ibidem*, doc. nr. inv. 1806-1807.

⁷⁷ *Ibidem*, dos. 591/17, doc. nr. inv. 4085.

Activitatea publicistică a nepotului era atent urmărită și apreciată⁷⁸, îndemnându-l să nu uite și de „Gazeta Transilvaniei”⁷⁹. Îi oferea sprijin cu informații în vederea tipăririi albumului comemorativ dedicat lui Iacob Mureșianu⁸⁰. Deși îl avertiza că „Nu ni se cade nouă a ne preamări pe noi înșine în public ... Nu găsec deloc potrivit și nici cu tact ca tu să scoți broșura”⁸¹, nepotul o publica în 1913.

Dezaprobară și-a exprimat-o în repetate rânduri: în legătură cu faptul că locuia la vârsta de 23 ani încă cu mama sa sau că s-a îngrășat sau că era jucător de cărți și pierdea sume considerabile („Crede-mă că hotărârea mea e de fier și cu ea voi sfârâma gașca ta pentru a te reda familiei tale”⁸²) sau că a vândut Librăria A. Mureșianu⁸³.

Reacția vizavi de căsătoria acestuia cu o șvăboaică a fost mai blândă. Faptul că noua membră a familiei s-a cununat la biserica ortodoxă în cele din urmă și că se îngrijea de Elena-Aida, o făcea să-i ierte nepotului greșeala comisă.

În 1925 îi reaminte nepotului de datoria față de înaintașii săi: „un monument viu, adică o instituție culturală de care avem mare lipsă. În acest monument cultural vor putea figura toți luptătorii pentru dezrobirea neamului în frunte cu bardul de la 48, Andrei”⁸⁴.

România nu îi făcea nici ei o impresie prea bună. Amintea și ea de dezinteresul celor din România vizavi de cauza națională a transilvănenilor (erau preocupați de situația politică zbuciumată de la București⁸⁵) sau față de jubileul „Gazetei Transilvaniei”: „la noi sunt puțini cei care cunosc și sunt din cauză că nu citesc.”⁸⁶.

Viața socială a Sevastiei Lucreția nu a fost nici pe departe la fel de intensă ca a surorii Elena Cornelia amintind în corespondență de vizite și serate dansante la familiile Colibășanu, Laptev și Novianu sau de baluri la care nu se mai joacă fetele, ci banii⁸⁷.

În 1926 suferea o intervenție chirurgicală la sân (cancer)⁸⁸ în urma căreia starea ei de sănătate s-a înrăutățit. După o serie de diagnostice, începând cu toamna anului 1927, a fost țintuită la pat⁸⁹. În aprilie 1928, murea.

Elena Cornelia și Sevastia Lucreția au avut șansa de a face parte dintr-o familie care ieșea din tiparele vremii. Tatăl Iacob și mama Sevastia au format o echipă, s-au susținut reciproc, iar fiicele au beneficiat de o libertate destul de mare pentru acele timpuri. Părinții au investit în educația acestora, considerând-o foarte importantă. Totodată, soții acceptați au întrunit calitățile necesare asigurării unui trai prosper și fericit. Nu și-au asumat rolul soțiilor casnice, supuse, ci au dezvoltat un parteneriat cu soții lor. (Foto nr. 11)

⁷⁸ *Ibidem*, dos. 591/9, doc. nr. inv. 1801, doc. nr. inv. 1803; dos. 591/17, doc. nr. inv. 4095; dos. 591/18, doc. nr. inv. 4108-4109.

⁷⁹ *Ibidem*, dos. 591/9, doc. nr. inv. 1800.

⁸⁰ *Ibidem*, doc. nr. inv. 1810.

⁸¹ *Ibidem*, doc. nr. inv. 1806-1807.

⁸² *Ibidem*, dos. 591/17, doc. nr. inv. 4095.

⁸³ *Ibidem*, dos. 591/9, doc. nr. inv. 1806-1807.

⁸⁴ *Ibidem*, dos. 591/17, doc. nr. inv. 4092.

⁸⁵ *Ibidem*, dos. 133/2, doc. nr. inv. 3799.

⁸⁶ *Ibidem*, doc. nr. inv. 3801.

⁸⁷ *Ibidem*, dos. 591/9, doc. nr. inv. 1810.

⁸⁸ *Ibidem*, dos. 591/17, doc. nr. inv. 4078.

⁸⁹ *Ibidem*, doc. nr. inv. 4081.

Foto nr. 11.

Surorile Mureșianu (de la stânga la dreapta): Elena Cornelia alături de soțul Moise Groza Moise, Constantin Davidescu alături de soția Sevastia Lucreția.

Sursa: Arhiva Mureșenilor, Fond *Fotografii, clișee, plăci și imagini stereoscopice*, nr. inv. 207.

Ambele au dat dovadă de o combinație de spirit critic, autoritate și dragoste care le-a făcut demne de a fi urmașele lui Iacob. Au cinstit memoria tatălui lor acordând familiei și națiunii române un loc important. Au fost singurele dintre copiii lui Iacob Mureșianu care au trăit dezideratul tatălui lor – unirea Transilvaniei cu România